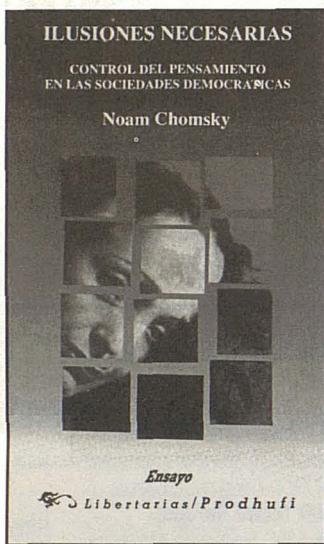

Sobre les falses il·lusions de la propaganda política a les democràcies formals occidentals

En un món dominat pel transformisme polític i per la publicitat embadalidora, l'actitud escèptica de Joan Fuster esdevé el mètode eficaç i l'únic correctiu viable per la seva racionalitat contra la fanatització i la badoqueria. La independència intel·lectual i el compromís cívic que va mantenir fins a la mort l'escriptor valencià són elements comuns a un altre personatge nord-americà creador de la teoria lingüística del generativisme transformacional i analista lúcida de la política internacional contemporània: Noam Chomsky.

A *Ilusiones necesarias*, Chomsky estudia la funció dels mitjans de comunicació en una democràcia capitalista i demostra, amb múltiples exemples corresponents a la cobertura pels mitjans de comunicació del procés diplomàtic dels Estats Units d'Amèrica vers l'Amèrica Llatina i l'Orient Mitjà, que els principals mitjans de comunicació i altres institucions ideològiques reflecteixen, en general, les perspectives i els interessos del

poder estatal i del poder empresarial, que estan estretament interrelacionats. Aquest model de propaganda planteja la informació i les anàlisis de manera que donin suport al privilegi establert limitant el debat i la discussió o fent-ne la interpretació demagògica adient. Així, al llarg d'una àmplia gamma d'opinió articulada, el fet que la veu del poble s'hagi d'escoltar en les societats democràtiques es considera un problema que s'ha de superar fent que la veu pública enuncii les paraules correctes. L'objectiu és, doncs, que els dirigents controlin les ments dels ciutadans, no que aquests aprenguin a controlar gràcies a l'exercici de la reflexió les actuacions d'aquells. Per això es requereixen uns mitjans subtils: la fabricació del consens, l'engany de les masses amb il·lusions necessàries. Però si la població està fora de control i la propaganda no funciona, aleshores el poder es veu obligat a dur a terme operacions clandestines i guerres secretes.

En el sistema democràtic, les il·lusions necessàries no es poden imposar per la força. Més aviat s'han d'instil·lar en la ment del públic per mitjans més subtils. Un estat totalitari pot estar satisfet amb nivells inferiors de lleialtat vers les veritats requerides. N'hi ha prou que la gent obeeixi; el que pensin constitueix una preocupació secundària, fins i tot superflua. Però en un ordre polític democràtic, sempre hi ha el perill que el pensament independent es pugui traduir en l'acció política, de manera que és important eliminar l'amenaça d'arrel. No es pot silenciar el debat, i, de fet, en un sistema de propaganda que funcioni adequadament, no s'hauria de silenciar, perquè si queda constret a uns límits adequats té una naturalesa que serveix per reforçar el

ILUSIONES NECESARIAS.
CONTROL DEL PENSAMIENTO
EN LAS SOCIEDADES DEMOCRATICAS.
NOAM CHOMSKY
LIBERTARIAS/PRODHUFL, ENSAYO 51
MADRID, 1992. 488 PÁG.

sistema. Per al control del pensament, el que resulta essencial és establir amb fermesa els límits d'allò pensable. La controvèrsia pot impedir sempre que s'adhereixi als presupòsits que defineixen les elits.

Però els sistemes democràtics també recorren al mètode de la interpretació de la informació. Tot allò negatiu que no es pot silenciar cal bastir-ho amb comentaris moralitzants positius. Així, l'agressió i el terror estatal esdevenen defensa de la democràcia i dels drets humans; i la democràcia s'aconsegueix quan s'assegura que el govern es troba en mans dels homes rics que habiten en pau a les seves llars, com la recepta de Winston Churchill per a l'ordre mundial.

Segons Chomsky, una política de comunicacions veritablement democràtica intentaria desenvolupar uns mitjans d'expressió i d'interacció que reflectirien els interessos i les preocupacions de la població en general i que fomentarien l'autoeducació i l'acció individual i col·lectiva. Però aquesta meta només es pot enfocar com una part integrant de la democratització addicional de l'ordre social. Qualsevol pas seriós cap a una democràcia amb més significat hauria de tenir com a objectiu la dissolució de la concentració del poder de presa de decisions, que en les societats occidentals amb democràcia formal es troba principalment en un nexe estatal-empresarial. I, ara com ara, aquesta concepció profunda de la democràcia està allunyada de qui domina el discurs públic avui, perquè impedeix la veritable participació democràtica en els diversos aspectes de la vida.

GABRIEL FERRÉ

Ressenya

Els aprenents de Reus a finals del segle XVIII (1773-1793)

ROSER PUIG I TÀRRECH
EDICIONS DEL CENTRE DE LECTURA
COL ASSAIG, NUM. 40
REUS, 1992

El llibre és l'edició del treball guardonat amb el IX Premi Antoni Pedrol i Riús (1991) *ex-aequo* amb un treball de Marc Ferran i Sans.

Com diu el títol, s'investiga la figura de l'aprenent al Reus de finals del segle XVIII, una ciutat en ple auge econòmic, en base als contractes i cartes d'aprenentatge afectuats davant els notaris de Reus del 1773 al 1793. En total passen de mil.

El llibre s'estructura en dos grans capítols: els gremis reusencs i els aprenents. El primer és indispensable per emmarcar la situació i la importància dels aprenents dins l'activitat productiva del Reus setcentista, marcada per la importància del sector tèxtil, tot i que era majoritàriament una ciutat comercial. La societat gremial és en clara decadència, tot i que augmenten les associacions: l'estructura que no respon a la nova realitat empresarial; la pèrdua de l'escala mestre, fadrí, aprenent; la figura cada cop més estesa del mestre-jornaler; la inclusió de les màquines, etc., i, en definitiva, l'augment de l'activitat econòmica fora dels gremis per damunt dels agremiats.

Els aprenents són, en aquest context, la mà d'obra barata necessària per al desenvolupament de la ciutat; i, per a l'aprenent, com una forma d'emigració definitiva. Mà d'obra que arriba del camp i que defineix un *hinterland* que abasta el Camp de Tarragona, el Priorat i la Conca de Barberà.

No s'estudia només el contracte: ofici escollit, tutoria de l'aprenent, condicions econòmiques, durada i edat d'inici, origen geogràfic, etc., sinó que l'autora segueix exemples concrets per d'establir la situació econòmica d'origen dels qui van a Reus a aprendre, la seva posterior residència o el seu futur professional en base a l'estudi de cadastres i llibres sacramentals d'algunes poblacions veïnes.